

Vänskapsrelationer mellan barn bör främjas, men hur?

- En integrativ litteraturstudie om vad som anses främja barns möjligheter att bilda vänskapsrelationer med andra barn

Evelina Hildorsson och Olivia Regnander

2019

Examensarbete, Grundnivå (kandidatexamen), 15 hp
Socialt arbete
Socionomprogrammet
Examensarbete i socialt arbete

Handledare: Inger Linblad
Examinator: Päivi Turunen

Abstract

Title: Peer friendships should be promoted, but how?

- An integrative review about what is considered to promote children's opportunities to form peer friendships.

The aim of this review was to study what is considered to promote formation of peer friendships and how it can contribute to a change of attitudes and prejudices. 11 research articles were compiled into an integrative review. The review focused on factors for children's friendships that are possible to influence and effective interventions. The various factors and interventions that emerged were *education and teaching, adults leading the way, activities and commitment* as well as *economic conditions*. The result was analyzed on the basis of intergroup contact theory, which contain conditions for optimal intergroup contact and processes for attitude change. A discussion was conducted regarding promotion of health, adult's possibilities to affect children's peer friendships and the impact of the activity's set-up.

Keywords: *attitude change, children, friendship formations and health promotion*

Sammanfattning

Vänskapsrelationer mellan barn är viktiga för barns hälsa, utveckling och välmående och bör därför främjas. Något som kan utgöra ett hinder för att vänskap ska kunna bildas är barns attityder. Studiens syfte var därför att undersöka vad som anses främja bildandet av vänskapsrelationer mellan barn och hur det kan bidra till attitydförändring. Detta gjordes genom att sammanställa forskning bestående av 11 artiklar till en integrativ litteraturstudie. Fokus låg på påverkbara faktorer till barns vänskapsbildande samt verksamma interventioner. De faktorer och interventioner som framkom genom studiens resultat var *utbildning och undervisning, att vuxna visar vägen, aktiviteter och engagemang* samt *ekonomiska förutsättningar*. Resultatet analyserades utifrån teorin mellangruppskontakt vilken belyser kriterier för optimal mellangruppskontakt och processer för attitydförändring. Det fördes en diskussion gällande hälsofrämjande arbete, vuxnas möjligheter att påverka barns vänskapsrelationer samt betydelsen av aktivitetens utformning.

Nyckelord: *attitydförändring, barn, hälsofrämjande arbete och vänskapsbildning*

Förord

Vi vill rikta ett tack till Inger Linblad för handledning under författandet av denna uppsats. Vi som författat uppsatsen har tillsammans skrivit samtliga delar och tar gemensamt ansvar för dessa.

Evelina Hildorsson & Olivia Regnander

Sundsvall & Sveg, 2019-06-04

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.2 Problemformulering.....	2
1.3 Syfte och frågeställningar.....	3
1.4 Avgränsningar.....	3
1.5 Begreppsdefinitioner.....	3
1.6 Uppsatsens disposition.....	4
2. Teori – mellangrupskontakt.....	5
2.1 Bakgrund till teorins uppkomst.....	5
2.2 In-grupper & ut-grupper.....	5
2.3 Kriterier för optimal mellangrupskontakt.....	6
2.4 Processer för förändring.....	6
2.5 Teorins begränsningar.....	8
3. Metod.....	9
3.1 Forskningsdesign.....	9
3.1.1 Fem stadier vid integrativ litteraturstudie.....	10
3.2 Tillvägagångssätt.....	11
3.2.1 Inklusion- och exklusionskriterier.....	11
3.2.2 Undersökningens genomförande.....	12
3.2.3 Analysmetod.....	14
3.3 Forskningsetiska ställningstaganden.....	15
3.4 Uppsatsens trovärdighet.....	16
3.4.1 Validitet.....	16
3.4.2 Reliabilitet.....	17
3.4.3 Generaliserbarhet.....	17
4. Resultatredovisning och analys.....	18
4.1 Redovisning av empiri i tabell.....	18
4.2 Studiens tematiserade resultat samt analys.....	21
4.2.1 Lär barn hur man gör.....	21
4.2.2 För barn samman.....	26
5. Diskussion.....	31
5.1 Resultatsammanfattning.....	31
5.2 Resultatdiskussion.....	31
5.3 Metoddiskussion.....	33
5.4 Förslag till vidare forskning.....	34
Referenser.....	36
Bilaga 1.....	42

1. Inledning

Ungdomars psykiska hälsa har under många år försämrats och allt fler drabbas av depression, ångest och andra somatiska besvär (Bergh, Hagquist & Starrin, 2010; Wang, Williams, Shahaean & Harrison, 2017). En av de aspekter som präglar barns liv och välmående är deras vänskapsrelationer till andra barn. Forskning har exempelvis påvisat att relationer mellan barn är viktiga för såväl barnens identitetsskapande som för deras socialisationsprocess (Ihrskog, 2006). I en studie där barn själva fick beskriva vad som var avgörande för att de skulle må bra, visade resultatet att delaktighet i en grupp och att ha vänner till stor del är essentiellt för välmåendet (Kostenius & Öhrling, 2008). En liknande studie har visat att vänskapsrelationer och popularitet bland jämnåriga barn är avgörande för deras upplevelse av livskvalitet (Lezhnieva, Fredriksen & Bekkhus, 2018). Vänskapen är alltså viktig för barns utveckling, men även för deras självupplevda välmående. Vänskapsrelationer kan verka skyddande i svårigheter, medan brister i dessa är en extra belastning för redan sårbara barn (SOU 1997:8). En nackdel med avsaknad av vänskap är även att barn som upplever att de inte har en vän att vara med på raster i skolan, löper tre gånger så stor risk att bli underkända i skolans basämnen än barn som bedömt sina utsikter till socialt umgänge som goda (Johansson, Flygare & Hellfeldt, 2017).

En aspekt som rör relationer är attityder. Det finns ett samband mellan dessa då relationer påverkar en individs attityder samtidigt som attityder påverkar individens relationer (Maio & Haddock, 2015; Pascarella, 1997). Sambandet mellan dessa har Gordon Allport (1954) intresserat sig för då han bedrivit forskning på området. Han menar att attityder och fördomar kan fungera som ett hinder för att vänskap ska kunna bildas.

Under 2017 var problem med vänskapsrelationer den tredje vanligaste anledningen till att ett barn kontaktade organisationen Barnens rätt i samhället, BRIS. Bara psykisk ohälsa och familjekonflikter utgjorde större problemområden (BRIS, 2018). En rapport från Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) visar även att elevers känsla av att vara utanför övriga skolkamraters umgänge och att känna sig obekväma i skolan har ökat (OECD, 2017). Barn har beskrivit att vänskapsrelationer kan vara svåra och problematiska och att de därför önskar hjälp från vuxna. Barnens huvudsakliga önskemål är att de vill lära sig mer om hur vänskapsrelationer fungerar samt att de behöver hjälp att föras samman (Alexander, Brown, Farmer, Fraser-Smith, McClatchey,

McKeown, Sangster, Shaver & Templeton, 2015). Sammantaget visar denna statistik och forskning att vänskapsrelationer kan vara en av de utmaningar barn stöter på i sitt liv.

Att hantera livsutmaningar och förbättra människors välbefinnande utgör en del av den globala definitionen av socialt arbete som International Federation of Social Workers (IFSW, 2014) presenterat. Att arbeta främjande för bland annat barns levnadsförhållanden och sociala utveckling är enligt socialtjänstlagen en av de uppgifter socionomer har i Sverige (SFS 2001:453, kap 5, 1 §; SFS 2001:453, kap 3, 1 §). Skolors elevhälsoteam, som består av olika yrkesgrupper varav socionomer är en, har även som främsta uppdrag att arbeta förebyggande och hälsofrämjande för att stödja elevers utveckling mot utbildningens mål (SFS 2010:800, kap 2, 25 §). En definition av hälsofrämjande arbete är "...arbete som syftar till att stärka eller bibehålla människors fysiska, psykiska och sociala välbefinnande. Hälsofrämjande åtgärder fokuserar på människors självskattade bedömning av fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande" (Skolverket & Socialstyrelsen, 2016, s. 89). Hur det hälsofrämjande arbetet ska utföras är upp till professionerna själva att avgöra. Av de vägledande dokument vi kunnat finna betonas endast *att* främjande arbete ska prioriteras och professionerna uppmanas att fortlöpande ta del av aktuell evidensbaserad forskning (jmf *ibid.*).

1.2 Problemformulering

Att barns vänskapsrelationer till andra barn kan vara ett problem och en livsutmaning framgår i det som skrivits ovan. I detta förväntas socionomer vara behjälpliga. Hur det arbetet ska utföras är dock upp till de professionella själva att söka svar på. Då vi uppsatsförfattare kommit i kontakt med verksamma socionomer har vi uppfattat en uttalad svårighet att finna vägledning gällande *hur* vänskapsrelationer kan främjas eller *vad* som verkar främjande för dessa. Vägledning gällande detta är inte heller något vi själva funnit. Vi avser därför att göra en litteraturstudie för att undersöka vad forskning belyst gällande detta. En litteraturstudie är en forskningsmetod som innebär att en sammanställning av litteratur genomförs med syftet att skapa överblick av ett avgränsat område (Friberg, 2017). Vi intresserar oss även för hur olika sätt att främja vänskapsrelationer kan bidra till en attitydförändring. Detta görs utifrån teorin mellangrupskontakt, vilken belyser kriterier och processer som förändrar grupperns fördomar och attityder mot varandra, vilket verkar främjande för vänskapsbildning (Pettigrew, 1998).

1.3 Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att, via en integrativ litteraturstudie, undersöka vad som anses främja bildandet av vänskapsrelationer mellan barn och hur det kan bidra till förändring av barns attityder och fördomar. För att besvara syftet ställs följande frågor:

- Vad framkommer i forskning som påverkbara faktorer eller verksamma interventioner som främjar vänskapsbildning mellan barn?
- På vilket sätt kan dessa faktorer och interventioner bidra till en förändring av barns attityder och fördomar?

1.4 Avgränsningar

Studien avgränsas till att undersöka föränderliga faktorer som går att påverka genom socialt arbete, det vill säga påverkbara faktorer. En annan avgränsning är att den andra frågeställningen undersöks utifrån teorin mellangruppskontakt som beskrivs närmare i studiens teoriavsnitt. Den forskning som utgör studiens empiri avgränsas i metodkapitlet under rubriken *3.3.1 Inklusion- och exklusionskriterier*. Vi har valt att inte avgränsa studien till en specifik ålder, trots de stora skillnaderna mellan olika åldrar, eftersom en socionom kan jobba med alla barn, oavsett ålder.

1.5 Begreppsdefinitioner

Påverkbara faktorer innebär en individs livsstil, sociala nätverk, levnadsvillkor och allmänna socio-ekonomiska-, kulturella- och miljömässiga levnadsförhållanden. Icke-påverkbara faktorer är ålder, kön och arv (Dahlgren & Whitehead, 2007).

Med *verksamma interventioner* menas i denna studie åtgärder eller insatser som presenterats i forskningen vilka visat sig främja vänskapsbildning.

I denna uppsats kommer vi utgå från den definition av *barn* som finns i FN:s Barnkonvention (1989). Där anges att varje människa under 18 år är ett barn, om inte lagen som gäller det barnet säger annat. I Sverige räknas individer som barn fram till 18 års ålder enligt Föräldrabalken (SFS 1949:381, kap 6, 2§).

En *integrativ litteraturstudie* innebär att sammanställa och analysera befintlig forskning med utgångspunkt från ett specifikt problemområde. I en integrativ litteraturstudie kan

forskning från olika metodologiska traditioner inkluderas, såväl kvalitativa som kvantitativa studier. Detta innebär att metoden kan bidra till ett bredare perspektiv på det valda forskningsområdet (Whittemore & Knafl, 2005).

Attityd definieras i denna studie som en individs inställning kring vissa personer, ting eller företeelser. En attitydförändring innebär att de känslor och åsikter individen hyser förändras (Attityd, 2019).

Fördomar definieras i denna studie som förutfattade meningar om personer, ting eller företeelser som är grundade utan verklig kunskap om det fördomen rör. Fördomen stämmer alltså inte nödvändigtvis överens med verkligheten (Fördom, 2019).

1.6 Uppsatsens disposition

Uppsatsens första avsnitt, *inledning*, presenterar bakgrunden till studiens uppkomst. Detta innefattar fördelar med vänskapsrelationer barn emellan samt nackdelar med avsaknaden av vänskap. Aktuella rapporter om barns svårigheter rörande vänskapsrelationer presenteras. Teorin för studiens analys nämns och studiens syfte samt frågeställningar presenteras, liksom avgränsningar, begreppsdefinitioner och uppsatsens disposition. Uppsatsens andra avsnitt, *teori – mellangrupskontakt*, redogör för teorin mellangrupskontakt (intergroup contact theory) samt hur den kommer användas vid analysen. Det tredje avsnittet, *metod*, redogör för studiens forskningsdesign. Tillvägagångssättet vid utförandet av empirisökningen presenteras samt vald analysmetod och etiska ställningstaganden. Slutligen förs en diskussion av studiens trovärdighet. I det fjärde avsnittet, *resultatredovisning och analys*, presenteras studiens empiri i en tabell samt i två huvudteman med underteman som följs av analys. Det femte avsnittet, *diskussion*, inleds med en resultatsammanfattning. Därefter följer studiens resultatdiskussion samt en metoddiskussion. Slutligen ges förslag till vidare forskning.

2. Teori – mellangrupskontakt

I detta avsnitt presenteras teorin *mellangrupskontakt* (intergroup contact theory), genom vilken studiens resultat analyseras. Teorin grundades av Gordon Allport (1954). Vi intresserade oss för teorin då den belyser kriterier och processer som leder till attitydförändring vilket verkar främjande för vänskapsbildning (Pettigrew & Tropp, 2006; Allport, 1954).

2.1 Bakgrund till teorins uppkomst

Förr ansågs kontakt mellan grupper ofta leda till konflikter (Pettigrew & Tropp, 2005). Konflikterna ansågs grunda sig i att den ena gruppen kände sig överlägsen den andra vilket gjorde konflikten till en oundviklig och naturlig del av kontakten. Denna teori grundades i en tid efter andra världskriget då en mer optimistisk syn på mellangrupskontakt spred sig bland den tidens tänkare (ibid.). Enligt teorin är fördomar grunden till de attityder som finns mellan olika grupper (Katz, 1991).

2.2 In-grupper & ut-grupper

Individens attityd gentemot andra påverkas av sociala förväntningar och normer. Genom att förändra dessa förväntningar och normer förändras även attityden till andra individer (Katz, 1991). Individens attityder och fördomar mot andra grupper skapas redan som barn utifrån familjemedlemmars åsikter. När barnets självidentitet börjar ta form påverkas den av dessa åsikter vilket gör att barnets känsla av samhörighet blir starkare med vissa grupper, dessa kallas in-grupper (översatt från in-groups). De som inte stämmer överens med dessa åsikter bildar en ut-grupp (översatt från out-group). I detta stadie läggs grunden till en individs inställning gentemot ut-grupper, bestående av attityder och fördomar. Teorin grundades med fokus på relationer mellan olika etniska grupper, men forskning visar att teorin även är applicerbar på andra sorters grupperingar (ibid.; Pettigrew, 1998; Pettigrew & Tropp, 2006).

I denna studie har vi utgått ifrån begreppen rörande in- respektive ut-grupper vid analys av empirin. Detta för att attityder och fördomar riktar sig mot ut-grupper vilka kan fungera som hinder för att vänskap ska kunna bildas med individer i dessa grupper. Begreppen används i analysen av vad som främjar attitydförändring mellan barns in- och ut-grupper.

2.3 Kriterier för optimal mellangrupskontakt

Då teorin grundades ansågs fyra kriterier behöva uppfyllas för att förändra grupper attityd gentemot varandra. Grupperna behöver ha en *likvärdig status* i kontaktsituationen. Det innebär att de grupper som möts förväntar sig och får samma status vid kontakttillfället. Om en grupp känner sig överlägsen den andra kan den positiva effekten av kontakten gå förlorad. Det andra kriteriet är att grupperna behöver ett *gemensamt mål* där grupperna är beroende av varandra för att nå målet, ett exempel på detta är vid lagsport. Då är individen beroende av sitt lag för att nå målet (seger). Detta leder till det tredje kriteriet vilket är *samarbete grupperna emellan*. Det är viktigt att det inte är tal om tävling grupperna emellan på vägen mot måluppfyllelsen. Detta kriterium kan verka motsägelsefullt, då tävling plötsligt utesluts. Skillnaden mellan de två är att i lagsporten kan ut- och in-gruppen vara medlemmar i samma lag och tävlar därmed mot samma mål. Skulle ut- och in-gruppen istället tävla mot varandra skulle kontakten inte uppfylla kriteriet. Det fjärde kriteriet är att grupperna får *stöd från auktoriteter, lagar och seder*. Dessa behövs för att övervaka det sociala sammanhang som kontakten sker under. Auktoriteters stöd främjar acceptans mellan grupper av individer (Pettigrew, 1998). Sedan Allport formulerade sin ursprungliga teori har den utökats med ytterligare ett kriterium, vilket är att kontakttillfället ska *möjliggöra för grupperna att bli vänner*. Detta genom att situationen bör tillåta nära interaktioner, så att individerna kan vara självutlämnande, då detta främjar vänskapsband. Det innebär också att kontakten är omfattande och återkommande (ibid.).

I denna studie har vi utifrån kunskapen om kriterierna för optimal mellangrupskontakt analyserat empirin. De frågor vi ställt till materialet är om, och i så fall hur, de påverkbara faktorerna och verksamma interventionerna uppfyllt dessa kriterier och således går att betrakta som faktorer samt interventioner vilka främjar attitydförändring.

2.4 Processer för förändring

De flesta individer identifierar sig med en grupp vilket utgör en in-grupp. De utanför gruppen kategoriseras i olika ut-grupper. Genom att främja mellangrupskontakten mellan in- och ut-grupper kan attityden grupperna emellan förändras genom fyra huvudsakliga processer (Pettigrew, 1998):

1. Kunskap om ut-gruppen - Den första processen är att attityder kan förändras genom att individer får kunskap om ut-gruppen. Den nya kunskapen om ut-gruppen kan göra att fördomar om gruppen motbevisas och därmed minskar (Pettigrew, 1998).
2. Förändrat beteende - Kontakten med en ny grupp kan innebära att individen behöver anpassa sig till en ny situation med nya förväntningar och därmed behöva förändra sitt beteende. Detta kan leda till en attitydförändring. Kontakten är särskilt verksam för attitydförändring då den är återkommande, detta då det gör att individen känner sig bekväm och tillfreds (Pettigrew, 1998).
3. Känslomässiga band - Den tredje processen är att kontakt kan skapa känslomässiga band. Kontakt med en ut-grupp kan generera oros känslor, men genom att upprepa kontakten kan dessa känslor minska. Att en individ känner empati för en person i en ut-grupp ökar chansen till attitydförändring gentemot denne. Det ökar även chansen till attitydförändring till personer som påminner om den person empatin ursprungligen var riktad mot (Pettigrew, 1998).
4. Omvärdering av in-grupp - Den fjärde processen som kan starta vid mellangrupskontakt är att individen omvärderar sin in-grupp. Det innebär att individen ifrågasätter och omvärderar gruppens normer och värderingar. En del av processen är att individen har mindre kontakt med sin in-grupp då tiden istället spenderas med ut-gruppen (Pettigrew, 1998).

Det kan vara svårt att avgöra vilka av dessa fyra processer som är verksamma då det kommer till attitydförändring. En del forskning visar till exempel att för att processen *kunskap om ut-gruppen* ska vara verksam för attitydförändring krävs det mycket av kontakttillfället och den nya kunskapen, bland annat att det är en stor skillnad mellan individens fördom om ut-gruppen och verkligheten. Annan forskning har kommit fram till en annan slutsats, att kontakttillfället som medför kunskap visst kan förändra attityden gentemot ut-gruppen utan de höga kraven på kontakttillfället och kunskapen det för med sig. Dessa motsägelsefulla resultat beror troligen på att den förstnämnda forskningen endast fokuserar på att en process, kunskap om ut-gruppen, är verksam medan den andra forskningen medger att andra processer är aktiva och delaktiga i attitydförändringen (Pettigrew, 1998).

I denna studie har vi utifrån kunskapen om processerna för attitydförändring analyserat empirin. De frågor vi ställt till materialet är om, och i så fall hur, de påverkbara faktorerna och verksamma interventionerna bidragit till att dessa processer startat och således går att betrakta som faktorer samt interventioner vilka främjar attitydförändring.

2.5 Teorins begränsningar

Teorin har fått kritik för att vara spekulativ och ständigt under utveckling. Med tiden har nya kriterier tillkommit vilket gör att teorin kan vara svår att falsifiera (Pettigrew, 1998). Falsifiera innebär att det ska vara möjligt att kontrollera huruvida teorin stämmer eller inte genom att den ska vara möjlig att motbevisa (Sohlberg & Sohlberg, 2013). Den ökande listan av kriterier gör det även svårare att hitta situationer där mellangrupskontakten kan innebära en förändring i attityden. Detta för att det till slut inte finns någon situation som uppfyller samtliga kriterier. Det finns även begränsningar i möjligheten att generalisera. Till exempel behöver inte en vänskap mellan individer i de olika grupperna innebära att det medför en förändring i attityden som individen hyser mot resten av ut-gruppen (Pettigrew, 1998).

3. Metod

I detta avsnitt presenteras studiens forskningsdesign. Dess tillvägagångssätt och process illustreras med ett flödesschema som visar hur artiklar inkluderats respektive exkluderats. Forskningsetiska ställningstaganden beskrivs liksom tillvägagångssätt vid anskaffning av empiri vilken utgörs av tidigare forskning. Analysmetoden presenteras och metodkapitlet avslutas med en diskussion om uppsatsens trovärdighet.

3.1 Forskningsdesign

Som en hjälp för att besvara studiens syfte och frågeställningar ställde vi initialt olika frågor i linje med Svensson och Ahrnes (2015) rekommendationer. Dessa frågor var: Vilken är studiens huvudsakliga forskningsfråga? Vilket fenomen handlar denna fråga om? Vilken data fångar fenomenet? Samt, vilken metod kan ge eller producera dessa data? Vi har besvarat frågorna och haft dessa svar som underlag för studiens forskningsdesign och forskningsprocess. Studiens huvudsakliga forskningsfråga rör vad som anses främja barns möjligheter att bilda vänskap. Fenomenet handlar om påverkbara faktorer eller verksamma interventioner till bildandet av vänskapsrelationer barn emellan. Detta fenomen hade kunnat studeras på flertalet sätt genom exempelvis experiment eller expertintervjuer. Då det redan finns omfattande forskningsstudier utförda menar vi att redan genomförd forskning är en form av data som fångar fenomenet. Därav fann vi det av intresse att göra en litteraturstudie för att i möjligaste mån, inom de ramar som är möjliga för ett examensarbete, skapa en samlad bild av och analysera den kunskap som redan finns. Detta var något vi inte kunde finna och därmed saknade. Det en litteraturstudie kan bidra till är bland annat att skapa överblick av ett avgränsat område samt alstra en beskrivande sammanställning (Friberg, 2017). Detta är vad vi bestämde oss för att göra.

Det finns olika typer av litteraturstudier. En allmän litteraturstudie är en del av all sorts forskning där syftet är att sammanställa och beskriva kunskapsläget inom det valda forskningsområdet. Ett annat namn för en allmän litteraturstudie är litteratur- eller forskningsöversikt. I den allmänna litteraturstudien finns få drag av ett systematiskt arbetssätt, både när det kommer till beskrivningen och analysen av empirin. Metoden har kritiserats på grund av dess bristande tillförlitlighet och systematik (Forsberg & Wengström, 2015). En annan typ av litteraturstudie är den systematiska. Kännetecknen för

en sådan är att litteratursökningen inkluderar en hög grad av systematik och värdering av studierna. Andra kännetecken är att all relevant forskning inkluderas, både publicerade och icke publicerade studier och att en metaanalys genomförs. Alla exkluderade studier ska även presenteras och motiveras varför de valdes bort (ibid.). En litteraturstudie av den omfattning var inte möjlig för oss att genomföra med tanke på den smala tidsram som fanns till vårt förfogande.

Vi valde att göra en integrativ litteraturstudie då den metoden stämmer överens med vårt syfte och inte innehåller samma krav på omfattningen av litteratursökning eller presentation av exkluderad data som den systematiska litteraturstudien (Booth, Sutton & Papaioannou, 2016). En integrativ litteraturstudie innebär att sammanställa och analysera befintlig forskning med utgångspunkt från ett specifikt problemområde (Whittemore & Knafl, 2005). I denna integrativa litteraturstudie analyseras forskning med målet att synliggöra mönster och teman med intresse för faktorer och interventioner som främjar barns möjligheter att bilda vänskapsrelationer. I en integrativ litteraturstudie kan forskning från olika metodologiska traditioner inkluderas, såväl kvalitativa som kvantitativa studier. Detta innebär att metoden kan bidra till ett bredare perspektiv på fenomenet om vilka faktorer och interventioner som påverkar bildandet av vänskapsrelationer mellan barn. Metoden innefattar stora variationsmöjligheter vilket gjorde arbetet komplext och krävde att vi hittade vissa strategier för att möjliggöra en systematisk process och replikation (ibid.). En presentation av den strategi vi valde att följa beskrivs i följande stycke.

3.1.1 Fem stadier vid integrativ litteraturstudie

Whittemore och Knafls (2005) beskriver fem stadier som de menar bör följas vid genomförande av en integrativ litteraturstudie. Dessa beskrivs nedan samt hur vi förhållit oss till dem.

1. Steg ett innebär att identifiera det fenomen som ska undersökas och vilka variabler som är av intresse. Vårt intresse var hur barns vänskapsrelationer till andra barn kan främjas. I detta steg formulerade vi studiens syfte, frågeställningar samt vad som utifrån detta utgör studiens inkluderings- och exkluderingskriterier.

2. Steg två innebär att, utifrån de kriterier som tidigare beslutats, genomföra litteratursökningen. I en integrativ litteraturstudie ska minst två sökstrategier användas. Vi valde att göra en omfattande litteratursökning samt ett ändamålsenligt urval av litteratur (purposive sampling). I detta steg är det viktigt att tydligt redogöra för sökstrategierna för att öka validiteten samt för att möjliggöra för en replikation. Denna studies sökstrategier redogörs i uppsatsen under rubriken *3.2 Tillvägagångssätt* samt detaljerat i *Bilaga 1*.
3. Efter den genomförda litteratursökningen är det tredje steget att värdera empirisk data. I denna studie inspirerades vi av ett exempel som Whittemore och Knafl (2005) beskriver, där datas kvalitet bedöms med hjälp av två kriterier; metodologisk/teoretisk validitet samt datas relevans. Empirisk data kan uppfylla kriterierna i antingen hög eller låg grad. Vi utgick från detta i vårt urval och inkluderade data med hög grad av metodologisk/teoretisk validitet och relevans. Utöver det följde vi noggrant de inkluderings- och exkluderingskriterier vi satt upp med målet att öka studiens reliabilitet.
4. Nästa steg är att bearbeta och analysera data, vilket givetvis kan göras på olika sätt. Vid genomförandet av en integrativ litteraturstudie förespråkas fem analyssteg vilka vi följt. Dessa presenteras längre ner i avsnittet under rubriken *3.2.3 Analysmetod*.
5. Det femte steget är att presentera resultatet på ett tydligt sätt med slutsatser som framkommit genom analys av data. I *Bilaga 1* återfinns en detaljerad redogörelse för litteratursökningen. I resultatredovisningen presenteras empirin först i en tabell, därefter tematiskt följt av analysen. Slutligen diskuteras resultatet.

3.2 Tillvägagångssätt

Nedan redogör vi för tillvägagångssättet vid urval av litteratur samt genomförandet av litteratursökningen och studiens analysmetod.

3.2.1 Inklusion- och exklusionskriterier

De kriterier vi satte upp för att litteratur skulle inkluderas i studien var att den skulle vara vetenskapligt referegranskad, för att hålla en internationellt accepterad standard där

bland annat etiska överväganden och transparens är av stor vikt. Transparens innebär att forskaren redogör för forskningsprocessen och sina tankar samt funderingar. Det innebär också att forskaren är öppen med studiens tvivel och svagheter (Svensson & Ahrne, 2015). Litteraturen skulle vara publicerad på engelska eller svenska då detta är de språk vi behärskar. På grund av tids- och resursbrist samt de risker som finns med digital översättning fann vi det som ett nödvändigt kriterium. Detta medförde nackdelen att relevanta forskningsresultat som är publicerade på andra språk inte ingår i studien. Litteraturen skulle även vara publicerad från och med 1989, det vill säga inom de 30 senaste åren. Vi valde detta relativt långa tidsspänn då vi inte ville begränsa resultatet för mycket. Avgränsningen gjordes med tanke på befintliga tidsresurser. Litteraturen skulle även finnas tillgänglig via Discovery, vilket är en sökfunktion som täcker 158 databaser varav flertalet är inriktade på de områden som vårt ämnesområde berör, bland annat sociologi, psykologi, pedagogik och hälsovetenskap.

Innehållsmässigt skulle artiklarna redogöra för studier som redogjort för påverkbara faktorer eller verksamma interventioner vilka visat sig främja bildandet av vänskapsrelationer barn emellan. Hur stor del av varje artikel som fokuserat på just detta avgjorde inte om de skulle inkluderas eller ej. Däremot krävde vi att artiklarna skulle redogöra för hur de kommit fram till det som påstods, detta för att vi skulle kunna kvalitetsgranska resultatens trovärdighet. Artiklarna skulle även bedömas ha hög metodologisk/teoretisk validitet samt hög relevans för studiens syfte, vilket rekommenderas av Whitemore och Knafl (2005). Det innebär att forskningen skulle vara tydligt redovisad så det var möjligt för oss att kritiskt granska dess tillvägagångssätt. Vi har således exkluderat artiklar som inte berört påverkbara faktorer för bildandet av vänskapsrelationer barn emellan. Vi har även exkluderat de artiklar som studerat påverkbara faktorer för barns bildande av vänskapsrelationer till vuxna samt artiklar av låg metodologisk/teoretisk validitet eller relevans.

3.2.2 Undersökningens genomförande

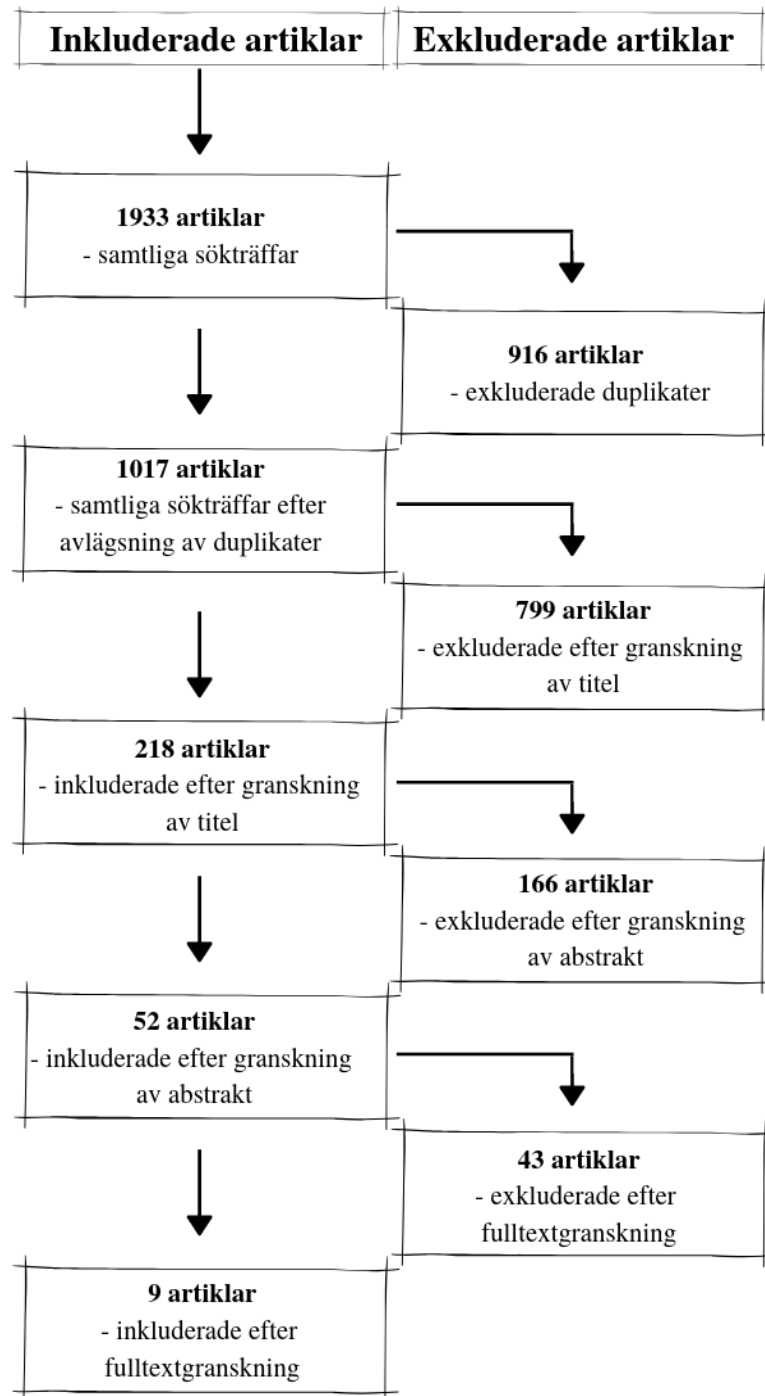
Ett kritiskt moment i denna studie var att finna rätt sökord. En risk fanns att vi på grund av fel sökord skulle missa relevanta resultat. För att i största möjliga mån minska den risken valde vi dels att ta hjälp av en professionell bibliotekarie, men även att söka i olika ämnesspecifika databaser så som ERIC, SocIndex och PsycINFO, med olika

konstellationer av sökord och göra förstudier där vi satte oss väl in i forskningsfältet. Dessa förstudier blev vår första sökstrategi, vilken går att benämna som ett ändamålsenligt urval (översatt från purposive sampling) (jmf Whittemore & Knafl, 2005). Då vi fann intressanta artiklar i förstudierna antecknade vi dessa. Målet var sedan att få till stånd en sökning som innefattade så många artiklar som möjligt av de artiklar som antecknats i förstudierna.

Som andra sökstrategi bestämdes sökord för studien i samråd med en bibliotekarie på högskolan och uppsatshandledaren. Det vi ville finna var empiriska studier som redogör för påverkbara faktorer till barns möjlighet att bilda vänskapsrelationer med andra barn. Med vägledning från nyckelord som antecknats i förstudierna fann vi följande sökord mest relevanta och träffsäkra: *friendship, child, adolescent, affect, impact, influence* och *promote*. Vi valde att enbart använda oss av engelska sökord då forskningsstudier i regel har en sammanfattning (abstrakt) på engelska och en sökning med motsvarande ord på svenska inte gav någon träff.

Vår slutgiltiga litteratursökning, som utgjorde vår andra sökstrategi, gjordes i Discovery med ovan nämnda sökord. En detaljerad beskrivning av hur våra sökord kombinerades finns i *Bilaga 1*. Sökningen gjordes mellan datumen 2019-04-04 och 2019-04-12. Den gav 1933 träffar och slutade med 9 stycken inkluderade artiklar. Sökning innefattade samtliga av våra antecknade artiklar från förstudien, så när som på två stycken. Dessa två studier föll utanför sökresultatet då främjande faktorer (*affect/impact/influence/promote*) inte var ett centralt tema i studierna och således saknade sökord av det slaget i sitt abstrakt. Studiens empiri utgörs således av 11 stycken inkluderade artiklar. I *Figur 1* illustreras ett flödesschema av urvalsprocessen från litteratursökningen, det vill säga vår andra sökstrategi.

Genom dessa strategier och tillvägagångssätt har vi eftersträvat att uppfylla de fem kriterierna för ett systematiskt genomförande av en integrativ litteraturstudie som möjliggör replikation (jmf Whittemore & Knafl, 2005).

Figur 1. Flödesschema av urvalsprocess

3.2.3 Analysmetod

Beträffande analysen av studiens empiri har vi eftersträvat att ordna, sortera, och begripliggöra vårt empiriska material. Vid genomförandet av en integrativ litteraturstudie förespråkas fem analyssteg vilka vi följt. Vi har (1) läst igenom de valda studierna flera gånger för att förstå innehåll och sammanhang, (2) dokumenterat aspekter som syfte,

metod och resultat i en översiktstabell (se nedan), (3) sökt likheter respektive skillnader i studierna, (4) gjort en sammanställning av det som analyserats fram och (5) dragit slutsatser där vi verifierat hur data hänger ihop (Whittemore & Knafl, 2005).

Vi valde även att analysera empirin utifrån teorin mellangrupskontakt. Svensson (2015) beskriver och definierar en teori som forskarens glasögon. Genom den väljer forskaren att sätta någonting i fokus, där vissa aspekter av världen blir tydliga, medan andra hålls i bakgrunden. Han menar även att en teori kan beskrivas som nödvändig för att överhuvudtaget se materialet som *någonting*. För att en teori ska kallas just en teori, i akademiska sammanhang, innebär det även att den uttalar sig om omfattande system av antaganden, begrepp och relationer mellan begrepp som är applicerbara på fler än ett sammanhang (ibid.). Teorin mellangrupskontakt innehåller just detta. Vi intresserade oss för teorin då barns attityder och fördomar påverkar deras relationer och vice versa (Pascarella, 1997; Maio & Haddock, 2015) och teorin mellangrupskontakt belyser kriterier och processer som ligger till grund för attitydförändring. Vi undrade om faktorerna och interventionerna som framkom genom empirin bidrog till att teorins kriterier och processer för attitydförändring uppfylldes. Vid analysen av studiens empiri utgick vi därför, utöver att följa de fem stegen, från teorins antaganden och begrepp vilket bidragit till att forma dess struktur. Kriterier och processer är centrala begrepp inom teorin och genom att svara på hur interventionerna och faktorerna uppfyller dessa möjliggjorde det att uttala oss om dess bidrag till en attitydförändring.

3.3 Forskningsetiska ställningstaganden

Vetenskapsrådet (2017) har utgivit riktlinjer med uppförandekrav för forskning som genomförs. Vetenskapsrådet framhåller att forskning har en viktig position i dagens samhälle och således är även forskaransvaret stort. Ansvaret gäller både gentemot de som medverkar i forskningen samt de som tar del av den. Forskarrollens uppförandekrav ligger inbyggd i forskningsprocessen och är förankrad i samhällets normer och värderingar. Dessa normer och värderingar sammanfattas följande i åtta punkter:

“1) Du ska tala sanning om din forskning. 2) Du ska medvetet granska och redovisa utgångspunkterna för dina studier. 3) Du ska öppet redovisa metoder och resultat. 4) Du ska öppet redovisa kommersiella intressen och andra bindningar. 5) Du ska inte stjäla forskningsresultat från andra. 6) Du ska hålla

god ordning i din forskning, bland annat genom dokumentation och arkivering. 7) Du ska sträva efter att bedriva din forskning utan att skada människor, djur eller miljö. 8) Du ska vara rättvis i din bedömning av andras forskning.” (Vetenskapsrådet, 2017, s. 8).

Utöver dessa punkter förekommer även förordningar, direktiv och konventioner av internationell karaktär (kallade kodexar) som forskare bör följa. Två etiska kodexar som ställs mot varandra, och som kan sägas ligga till grund för etisk diskussion, är individskyddskravet och forskningskravet. Det förstnämnda ställer krav på att de som medverkar i forskning ska skyddas från skada och kränkning, medan det andra berör forskningsresultatens egenvärde som syftar till att förbättra samhället och medborgarnas hälsa, miljö och livskvalitet med mera, det vill säga att det är etiskt motiverat att bedriva forskning. Forskningens risk vägs således mot dess vinst (Vetenskapsrådet, 2017).

Vi har förhållit oss till vetenskapsrådets principer och krav vid val av forskningsdesign. Vi har haft som avsikt att välja en metod som gör minsta möjliga skada i förhållande till dess nytta samt varit noggranna med att vårt metodval faktiskt genererat svar på vår forskningsfråga. Vi har genomgående eftersträvat att transparent redogöra för vår forskningsprocess och motiverat våra metodval och resultat. Utifrån vår egen förmåga har vi även behandlat andras forskning med respekt och eftersträvat en rättvis bedömning av dess resultat. Då vi valde att göra en integrativ litteraturstudie, och vår data baserats på redan genomförd forskning, har detta inneburit att vi ställt samma krav på forskningen vi inkluderat i vår studie som på vår egen. Ett sätt för oss att trygga att den empiri vi inkluderat är genomförd på ett etiskt korrekt sätt har varit att den granskats av andra forskare (peer reviewed).

3.4 Uppsatsens trovärdighet

Nedan redogör vi för tre faktorer som tillsammans uttalar sig om uppsatsens trovärdighet. Dessa är studiens validitet, reliabilitet och generaliserbarhet. Dessa tre begrepp definieras och studiens innehåll samt genomförande diskuteras i relation till dessa.

3.4.1 Validitet

En forskningsstudies validitet talar om dess trovärdighet, rimlighet och tillförlitlighet samt om studien undersöker vad den påstås undersöka. För att uppnå detta krävs en

hantverksskicklighet där forskaren kontrollerar och ifrågasätter sitt tillvägagångssätt samt sina resultat. Annorlunda uttryckt agerar forskaren advokat inför sina egna resultat. Detta är något som pågår under hela forskningsprocessen (Kvale & Brinkmann, 2014). Genom noggrant val av forskningsdesign och utförande av vår integrativa litteraturstudie har vi eftersträvat tillförlitlighet och rimlighet i de genererade resultaten. Stor vikt lades vid diskussion rörande inkluderings- och exkluderingskriterier vid urval av litteratur för att försäkra att litteratursökningens data skulle besvara forskningsfrågan. Genom att ha redogjort för vårt tillvägagångssätt och motiverat vårt val av metoder, teorier och analystekniker med mera är vår förhoppning att läsaren kan bilda sig en uppfattning om studiens trovärdighet, rimlighet och tillförlitlighet.

3.4.2 Reliabilitet

Reliabilitet betyder att studiens resultat diskuteras utifrån dess tillförlitlighet. I denna studie innebär det att diskutera sökprocessen samt studiens genomförande (Kvale & Brinkmann, 2014). Denna studies reliabilitet har påverkats av val av sökord samt urval av empiri. Genom att noga redogöra för sökprocessen har en replikation av litteratursökningen möjliggjorts som bör resultera i samma sökträffar. Möjligheten finns att vi under urvalet missat intressanta studier, på grund av vår egen uppfattning av vad som varit relevant utifrån vårt valda syfte. Detta har påverkat studiens resultat. För att öka reliabiliteten har vi genomgående under litteratursökningen diskuterat våra sökträffar.

3.4.3 Generaliserbarhet

En studies generaliserbarhet innebär möjligheten att applicera studiens resultat på en annan situation eller ett annat fenomen (Svensson & Ahrne, 2015). Genom att inkludera resultat från omfattande, empiriska studier från olika forskningstraditioner och metoder hoppades vi kunna öka generaliserbarheten i denna studie. Vi är medvetna om att den forskning som utgör studiens empiri har genomförts i olika kontexter och kulturer samt att studieobjektet är människor som alla är olika, vilket gör att möjligheten att säga något om generaliserbarheten minskar (jmf Svensson & Ahrne, 2015; Kvale & Brinkmann, 2014).

4. Resultatredovisning och analys

Nedan redovisas resultatet av studiens empiri. Detta görs först i en tabell och därefter tematiskt följt av analys.

4.1 Redovisning av empiri i tabell

Nedan presenteras studiens 11 inkluderade artiklar i en tabell med fyra kolumner. I den första kolumnen redogörs artikelns titel, författare och publiceringsår. I den andra framgår artikelns syfte. I den tredje redogörs urval och datainsamlingsmetod och i den fjärde framkommer artikelns resultat. Endast de resultat som varit relevanta för denna studies syfte och frågeställning presenteras. Artiklarna är sorterade efter utgivningsår.

Studie	Syfte	Urval och datainsamlingsmetod	Resultat
<i>The Effectiveness of Contextually Supported Play Date Interactions between Children with Autism and Typically Developing Peers</i> Koegel, Werner, Vismara och Koegel (2005)	Att utvärdera effekterna av ett stöd under lekträffar samt hur det påverkar barns interaktioner med varandra.	Urvalet bestod av två barn med diagnosen autism som var åtta respektive nio år. En intervention gjordes då stöd av vuxna vid lek filmades och jämfördes med baslinjedata som samlades in tre respektive åtta månader före interventionen där stöd inte gavs.	Resultatet visar att stöd under lekträffar gjorde att barnen började interagera mer med sin lekkamrat. Stödet gjorde även att barnen och deras lekkamrater kände mer positiva känslor kring lekträffarna. De fick fler inbjudningar till att leka efter interventionen.
<i>Kompisar och kamrater. Barn och ungas villkor för relationsskapande i vardagen</i> Ihrskog (2006)	Att studera innebörden av vänskapsrelationer och på vilket sätt de formar villkor för individens identitetsprocess, socialisationsprocess, meningsskapande och informella läroprocesser.	En etnografisk studie genomförd under 2,5 år. Korrespondens, samtal och intervjuer gjordes med 10 barn som var 12 år vid studiens start.	Studiens resultat visar att vuxna till stor del styr barns villkor för upprättandet av relationer, bland annat genom vilka vänner de tillåts vara med, vilka aktiviteter de uppmuntras vara med på och vilka fritidsintressen de tillåts utöva. I resultatet görs även skillnad på fritidsaktiviteter och fritidsintressen där det enbart är det sistnämnda som genererar nya vänskapsrelationer.

<p><i>The contribution of extracurricular activities to adolescent friendships: New insights through social network analysis</i></p> <p>Schaefer, Simpkins, Vest och Price (2011)</p>	<p>Att undersöka om medverkande i extrainsatta aktiviteter (idrott, akademiska ämnen och konst) främjar ungdomars skolbaserade vänskap.</p>	<p>En kvantitativ studie där 67124 deltagare i 108 skolor först besvarade en enkät. Därefter gjordes ett longitudinellt urval av 2 500 ungdomar i två skolor på högstadienivå samt gymnasienivå. Dessa fick åtta månader senare besvara ytterligare frågor i enkätform.</p>	<p>Resultatet ger starka bevis för att aktiviteterna var förknippade med nuvarande vänskap och främjar bildandet av ny vänskap.</p>
<p><i>Understanding Threshold Effects of Organized Activity Involvement in Adolescents: Sex and Family Income as Moderators</i></p> <p>Randall och Bohnert (2012)</p>	<p>Att undersöka kopplingar mellan engagemang i organiserade aktiviteter, framför allt sport, och olika indikatorer på psykologisk och social utveckling.</p>	<p>En kvantitativ enkätstudie med två mätillfällen gjord på 150 stycken elever i 9e och 10e klass.</p>	<p>Resultatet visar att sociala och psykiska fördelar är kopplade till måttligt engagemang i organiserade aktiviteter och sport. Störst effekt hade engagemanget för manliga aktivitetsdeltagare och aktivitetsdeltagare från låginkomstfamiljer. Ungdomarna upplevde ökad förmåga att bilda nära vänskap tack vare ökad vänskapskompetens, att de blev socialt accepterade samt att de fick minskad depressivitet.</p>
<p><i>Practice makes perfect: The longitudinal effect of adolescents' instant messaging on their ability to initiate offline friendships</i></p> <p>Koutamanis, Vossen, Peter och Valkenburg (2013)</p>	<p>Att undersöka huruvida direktmeddelanden påverkar ungdomars förmåga att initiera vänskap offline.</p>	<p>En kvantitativ longitudinell enkätstudie med tre mätningar genomförd bland 690 holländska barn, 10-17 år gamla.</p>	<p>Resultaten visar att ungdomars direktmeddelandeanvändning ökade deras förmåga att inleda offline-vänskap över tid.</p>
<p><i>Preventive therapy and resilience promotion: an evaluation of social work led skills development group work</i></p> <p>Sheppard och Clibbens (2015)</p>	<p>Att undersöka om det går att utveckla barns sociala kompetens genom grupparbeten ledda av en socialarbetare.</p>	<p>En kvantitativ studie med experimentell design samt enkätstudie gjord med barn mellan nio och elva år på två skolor.</p>	<p>Resultatet visar att gruppträffarna minskade stigmat för elever som blivit utpekade som problematiska samt att eleverna fick fler vänner och även behöll dem över tid.</p>

<p><i>Do poorer youth have fewer friends? The role of household and child economic resources in adolescent school-class friendships</i></p> <p>Hjalmarsson och Mood (2015)</p>	<p>Att undersöka om den ekonomiska situation som barnet och dess familj befinner sig i påverkar det antal vänskapsrelationer barnet har.</p>	<p>En kvantitativ enkätstudie där 5029 14-åriga barn från 129 skolor samt barnens föräldrar besvarade en enkät.</p>	<p>Resultatet visar att den ekonomiska situationen påverkade hur många vänner barn hade. De barn med föräldrar som hade ett stort ekonomiskt kapital hade fler vänner än barn vars föräldrar hade ett litet ekonomiskt kapital. Barn som i detta fall på grund av ekonomiska skäl missade aktiviteter hade också färre vänner. Eget rum visade sig också påverka antalet vänner.</p>
<p><i>Parental Influence on Friendships Between Native and Immigrant Adolescents</i></p> <p>Smith, Maas och van Tubergen (2015)</p>	<p>Att undersöka om föräldrar påverkar barnens förmåga att skapa vänskapsrelationer i ut-grupper genom att påverka barnets möjligheter och attityd gentemot vänskap i ut-grupper.</p>	<p>En kvantitativ enkätstudie där respondenterna bestod av 5683 infödda barn och 3371 immigrerade barn. Urvalet bestod av ungdomar runt 15 års ålder där hälften var pojkar och hälften var flickor samt deras föräldrar.</p>	<p>Resultatet visar att föräldrarnas socioekonomiska situation påverkade barnets attityd gentemot ut-grupper och föräldrarnas vilja att bevara in-gruppens traditioner påverkade barnets vänantal från ut-grupper. Immigrerade föräldrar som hade vänner inom ut-grupper påverkade barnets vänskapsrelationer med individer i ut-grupper. Resultatet visar även att föräldrarna påverkade barnets vänskap med ut-grupper genom de möjligheter de gav barnet att skapa en sådan vänskap.</p>
<p><i>More than just a meal: Breakfast club attendance and children's social relationships</i></p> <p>Defeyter, Graham och Russo (2015)</p>	<p>Att undersöka huruvida närvaro på frukostservering före skolans start och närvaro på klubbar efter skolan (motsvarande fritidshem) har en inverkan på barns vänskap och erfarenheter av utsatthet av jämnåriga.</p>	<p>En kvantitativ longitudinell enkätstudie med tre mätningar som gjordes med 285 elever från åtta lågstadieskolor i England.</p>	<p>Resultatet visar att närvaro vid frukostservering främjar barns vänskapsrelationer över tid. Dessutom var närvaro vid en frukostservering eller på en klubb efter skolan associerad med en minskad utsatthet av jämnåriga över tid.</p>
<p><i>Do adolescent gamers make friends offline? Identity and friendship formation in school</i></p>	<p>Att undersöka spelintresserade ungdomars förutsättningar att få vänner på skolan</p>	<p>En kvantitativ enkätundersökning där deltagarna bestod av 115 svenska elever från 16 till 18 år. En mätning</p>	<p>Resultatet visar att ett gemensamt spelintresse ökar chanserna att en vänskap bildas. Detta stärker hypotesen att människor</p>

Eklund och Roman (2017)	utifrån hypotesen att ungdomar som har ett gemensamt spelintresse lättare kommer att bli vänner med varandra.	gjordes i början av ett läsår och en i slutet.	söker vänner bland sådana som hen själv kan identifiera sig med.
<i>Does Staff Training on Camper Friendship Skills Make a Difference to Campers With Serious Illness?</i> Gillard och Roark (2017)	Att undersöka om lägerdeltagares självupplevda sociala kompetens ökade om lägerpersonal fick fortbildning i vänskapsbildande, och om mängden fortbildning spelade roll.	En kvantitativ enkätstudie där ca 1000 lägerdeltagare mellan 7-15 år besvarade enkäter på tre olika läger.	Resultatet visar att lägerdeltagarnas självupplevda sociala kompetens ökade efter lägerpersonalens fortbildning. Mängden fortbildning var inte avgörande för att den skulle ge effekt.

4.2 Studiens tematiserade resultat samt analys

Nedan presenteras studiens tematiserade resultat i två huvudteman, *Lär barn hur man gör* och *För barn samman*. Resultaten som framkommit genom studiens empiri innefattar både påverkbara faktorer och verksamma interventioner. Varje huvudtema innehåller underteman, under vilka analysen av studiens resultat följer utifrån teorin mellangrupskontakt. Detta för att besvara på vilket sätt faktorerna och interventionerna kan bidra till en förändring av barns attityder och fördomar. Den första frågan vi ställt till studiens empiri har varit: Bidrar resultaten, som påvisat främja bildandet av vänskapsrelationer barn emellan, till att kriterierna för en lyckad mellangrupskontakt uppfylls? På vilket sätt i så fall? Kriterierna innefattar *likvärdig status, gemensamma mål, samarbete grupperna emellan, stöd från auktoriteter, lagar och seder* samt *möjlighet för grupperna att bli vänner* (Pettigrew, 1998). Den andra frågan vi ställt till materialet har varit: På vilket sätt kan resultaten förstås i termer av processer mot attitydförändring? De fyra huvudsakliga processerna är *kunskap om ut-gruppen, förändrat beteende, känslomässiga band* och *omvärdering av in-gruppen* (ibid.).

4.2.1 Lär barn hur man gör...

Resultatet av studiens empiri belyser verksamma interventioner och en påverkbar faktor med den gemensamma nämnaren att vuxna lär barn saker som främjar bildandet av

vänskapsrelationer till andra barn. Dels genom utbildning och undervisning, men även genom att de praktiskt visar vägen.

...genom utbildning och undervisning

En intervention som visat sig vara verksamt för vänskapsbildning mellan barn framkom i studien av Sheppard och Clibbens (2015). De undersökte om det går att utveckla barns sociala kompetens genom grupparbeten ledda av en socialarbetare. Fokuset låg på att arbeta med skolklasser som grupp. Barnen var nio till elva år gamla och i gruppen inkluderades såväl barn med svårigheter gällande social kompetens som barn utan. Detta för att minska stigmat för elever som blivit utpekade som problematiska. Studien visar att arbetet med klassen som grupp var verksamt, då de problematiska barnen inte blev utpekade som dem som var i behov av interventionen och inte heller att deras svårigheter enbart berodde på dem utan på klassen som helhet. Gruppträffarna genomfördes under fem veckors tid och fokuserade på tre nyckelmoment vilka var: barns kognitioner, beteenden och känslor. Första veckan formulerades gruppens regler och barnen fick lära känna varandra. Andra och tredje veckan fokuserade undervisningen på känslor och dess inverkan på beteendet. Den fjärde veckan fick klassen lära sig kommunikationsfärdigheter, förmåga att lyssna och genom rollspel lära sig exempel på vänligt och ovänligt beteende. Det femte och sista tillfället fokuserade undervisningen på konflikter och sätt att hantera ovänligt beteende. Gemensamt för samtliga undervisningstillfällen var vikten av aktivt deltagande, observationen som en viktig del av lärandeprocessen samt övning som ett sätt att utveckla sina färdigheter. Studien visade att interventionen gjorde att eleverna fick fler vänner samt behöll dem över tid (ibid.).

Ytterligare en intervention som visat sig vara verksamt är att utbilda vuxna i barns närhet. Gillard och Roark (2017) genomförde en studie vars syfte var att undersöka om barns egen tilltro till sin sociala kompetens och förmåga att få vänner ökade om lägerpersonal fick utbildning i hur de kan främja och lära ut social kompetens till lägerdeltagare, samt om mängden fortbildning spelade någon roll. Tre mätningar gjordes där mängden utbildning varierade från ingen utbildning alls till 90 minuters undervisning kombinerat med en 20 minuters lång uppföljning. Studiens resultat visar att det inte var någon större skillnad i effekt mellan ett 45 minuter långt utbildningstillfälle och det 90 minuter långa utbildningstillfället kombinerat med 20 minuter uppföljning. Utbildningen belyste vikten av vänskapsrelationer, vad som önskades av en vän och introducerade olika sätt för

lägerpersonalen att underlätta för barnen att skapa vänner på lägrets första dag, samt andra strategier som skulle kunna vara verksamma under resten av lägret. Resultatet visar att utbildningen gav resultat och barnen, som var mellan sju och femton år, kände en större tilltro till sin egen sociala förmåga att initiera vänskap (ibid.).

Analys

Båda dessa studier belyser interventioner där utbildning och undervisning på olika sätt visat sig ha en positiv inverkan på bildandet av vänskapsrelationer mellan barn. De är båda kvantitativa studier men det finns skillnader mellan interventionerna. I Sheppard och Clibbens (2015) studie riktar sig undervisningen mot barnen medan Gillard och Roark (2017) undersökt effekten av att ge utbildning till lägerpersonal. De förväntas i sin tur använda kunskapen i arbetet med de barn som deltar på lägret. Ytterligare en skillnad är interventionens omfattning. I den första studien sker undervisningen kontinuerligt under fem veckor medan utbildningen som lägerpersonalen fick huvudsakligen skett vid ett tillfälle. Åldrarna på de barn som deltog skiljer sig också åt även om de överlappar varandra. Åldrarna nio till elva i Sheppard och Clibbens (2015) studie och sju till femton år i Gillard och Roarks (2017) studie.

I studien av Sheppard och Clibbens (2015) redogör författarna tydligt för vilka moment undervisningen innefattar. Att undervisningen främjar bildandet av vänskapsrelationer mellan barn är bevisat, men påverkar undervisningen barnens attityd gentemot varandra? Utifrån teorin mellangrupskontakt behöver kriterier uppfyllas för att en attitydförändring ska äga rum. Vår analys av den interventionen är att undervisningen genomförs på ett sätt som bidrar till att samtliga fem kriterier potentiellt uppfylls. Vi menar att interventionen tycks bidra till att eleverna upplever en likvärdig status, eftersom undervisningen inkluderar samtliga elever i klassen och inte bara de som har ett uppenbart behov att öka sin sociala kompetens. Det faktum att klassen som helhet ansågs föranleda problem med konflikter och dylikt, alltså att enskilda individer inte ansågs ligga bakom problemen, talar även för detta. Socialarbetaren som ledde utbildningen lät barnen bestämma regler tillsammans vilket innebär att de behövde samarbeta men det gjorde dem också delaktiga och de fick en form av gemensamt mål då de tillsammans ville följa reglerna. Det fjärde kriteriet som denna intervention uppfyller är stöd från auktoriteter, vilket i denna studie utgjordes av socialarbetaren. Det femte kriteriet som teorin nämner är att kontakttillfället ska möjliggöra för grupper att bli vänner. Undervisningen riktar sig till klassen som

grupp, och klassen utgör redan innan interventionen en form av grupp. Dock kan det inom den stora gruppen (klassen som helhet) finnas mindre grupper och att det är mellan dessa mindre grupper som interventionen främjar kontakten. Då resultatet indikerar att barnen bildat nya vänskapsrelationer kan det vara detta som inträffat. För att ett kontakttillfälle ska möjliggöra för grupper att bli vänner krävs enligt teorin att individerna som möts är självutlämnande genom nära interaktioner. Undervisningen i Sheppard och Clibbens (2015) studie bestod till viss del av rollspel och eleverna fick prata mycket om känslor. Vi anser att dessa handlingar är självutlämnande vilket innebär att även teorins femte kriterium uppfylls.

Rörande processer mot attitydförändring ser vi, utifrån det som beskrivits ovan, möjligheten att interventionen bidragit till kunskap om ut-gruppen, förändrat beteende, känslomässiga band och omvärdering av in-gruppen, det vill säga att den möjliggjort för samtliga processer mot attitydförändring. Utifrån det som framkommer i studien av Gillard och Roark (2017) kan vi inte uttala oss om vilka kriterier eller processer som uppfylls genom kontakten mellan barnen på lägret. Studien fokuserar inte på kontakttillfället och beskriver heller inte kontakttillfället. Det som beskrivs är den utbildning som lägerpersonalen fick. Att utbildningen gynnat lägerdeltagarnas förmåga att bilda vänskapsrelationer tyder dock på att kriteriet stöd från auktoriteter blivit uppfyllt då lägerpersonalen använt sin nya kunskap.

... genom att vuxna visar vägen

I en studie av Koegel, Werner, Vismara och Koegel (2005), gjord på barn i åtta och nio års ålder, undersöktes effekten av en intervention bestående av stöd vid lekträffar mellan barn med autism och jämnåriga utan diagnos. Resultatet visar tydligt att stödet gjorde att barnen började att interagera betydligt mer med sin lekkamrat, att barnen och deras lekkamrater kände mer positiva känslor kring lekträffarna, att barnen fick fler inbjudningar till att delta i lekar och att effekten varade flera månader efter interventionen. Interventionen som utgjorde stödet bestod av att den vuxne gjorde två saker som hjälpte barnen att interagera på ett sätt som främjade vänskapsbildningen. För det första valde den vuxne ut en lek som passade både barnet med autism och lekkamraten. För det andra skulle leken bestå av kooperativa moment. Exempelvis att det ena barnet fick applicera lim på ett papper och den andra klistra fast det någonstans (Koegel et al, 2005).

En annan studie, av Smith, Maas och van Tubergen (2015), redogör för olika faktorer där föräldrar påverkar barns vänskapsrelationer till ut-grupper av annan etnicitet. Studien gjordes med barn runt 15 års ålder. Resultatet visar att föräldrarnas socioekonomiska situation var en faktor som påverkade barns attityd gentemot vänskap med individer i ut-grupper. Något studien även fann ett samband mellan var föräldrars vilja att bevara in-gruppens traditioner och barnets antal vänner från ut-grupper. Att föräldrar hade vänner från ut-grupper var en faktor som ökade chansen att deras barn skapade sådana vänskapsrelationer. Detta hade framförallt effekt på barn vars föräldrar immigrerat. Föräldrar påverkade även barns vänskapsrelationer genom i vilken utsträckning de skapade situationer som möjliggjorde för barnet att träffa potentiella vänner (Smith et al, 2015).

Analys

Dessa två ovan nämnda studier ger båda exempel på hur vuxna kan bidra till att vänskapsrelationer mellan barn bildas genom sitt agerande. Studierna skiljer sig samtidigt åt på flera sätt. Den första undersöker en intervention som genomförts på endast två barn med diagnosen autism i åtta och nio års ålder medan den andra baseras på data insamlad från ca 9000 barn i 15 års ålder samt deras föräldrar. Den första studien visar att en genomtänkt aktivitet som är inkluderande och passar barn med och utan diagnos kan visa vägen till hur lek kan göras attraktiv och främja vidare lek, vilket inte var något barnen lyckades få till på egen hand. Den andra studien påvisar faktorer i barns hemmiljö som har direkt eller indirekt påverkan på barns möjligheter att bilda vänskapsrelationer med ut-grupper. Trots skillnaderna kan vi se den gemensamma nämnaren att vuxna i barns närhet, genom sitt agerande, kan främja barns möjligheter till vänskapsbildning genom att visa vägen.

Ur det teoretiska perspektivet av mellangruppskontakt är vår analys av den första studien att leken som initieras av den vuxne, som är avsedd att passa båda barnen, signalerar och påvisar kriteriet likvärdig status under lekträffarna. De kooperativa momenten bidrar med kriteriet samarbete grupperna emellan, där det finns ett uttalat gemensamt mål (exempelvis att baka en kaka). Ett fjärde kriterium som uppfylls är även att barnen församman och blir hjälpta in i lek med varandra. Detta skapar en situation som möjliggör för grupperna att bli vänner. Stödet utgörs av auktoriteter som främjar acceptans, vilket innebär att det femte och sista kriteriet uppfylls. Interventionen tycks således bidra med

att uppfylla samtliga kriterier för en lyckad mellangrupskontakt. Vår analys är även att denna intervention bidrar med att flera processer startas, såsom kunskap om ut-gruppen. Detta då barnen träffas återkommande och får en chans att lära känna varandras sätt att vara. Resultatet tyder också på att interventionen leder till ett förändrat beteende då barnen interagerade mer med varandra och bjöd in varandra till lekträffar, något de inte gjort innan interventionen. Situationen då barnen träffas är av det slaget där barnen förväntas inkludera varandra, vilket kan främja förändringen i beteende. Att barnen kände fler positiva känslor mot varandra och lekträffarna talar även för att känslomässiga band har bildats. Barnen som deltog i studien fortsatte dessutom att leka när studien var avslutad. Barnens in-grupp torde därmed ha förändrats eftersom de inkluderade barn som de inte tidigare inkluderat i sin in-grupp. Detta tyder på att barnen har omvärderat sin in-grupps normer och värderingar. Om så är fallet kan samtliga processer ha startats i och med denna intervention.

Genom resultatet i studien av Smith et al. (2015) framkommer att bildandet av vänskapsrelationer barn emellan påverkas av i vilken mån föräldrar möjliggör för barnen att träffas, vilka vänner de själva har och hur starkt de bevarar sin in-grupps traditioner. Vår analys av detta är att föräldrars beteende antingen kan hjälpa eller stjälpa kriterierna att möjliggöra för grupper att bli vänner samt i vilken mån stöd från auktoriteter/seder ges. Vilka processer som startas är beroende av föräldrarnas agerande.

4.2.2 För barn samman...

Resultatet av studiens empiri belyser även verksamma interventioner och påverkbara faktorer med den gemensamma nämnaren att de ger exempel på hur vuxna kan föra barn samman, vilket främjar bildandet av vänskapsrelationer barn emellan. Detta kan göras genom aktiviteter och engagemang samt genom ekonomiska förutsättningar.

... genom aktiviteter och engagemang

Schaefer, Simpkins, Vest och Price (2011) har genom en longitudinell studie som innefattade 67124 högstadie- och gymnasieelever funnit starka bevis för att deltagande i valfria extrainsatta aktiviteter på skolan (sport, konst och akademiska ämnen) är en intervention som främjar bildandet av vänskap. De anger tre anledningar till varför det är så. Dessa är att (1) regelbunden och kontinuerlig kontakt runt en aktivitet är främjande för vänskap och att aktivitetens kontinuitet skapar den sorts miljö där vänskap kan växa,

(2) aktiviteterna ger erfarenhet av teamarbete och känslomässig regulation, vilket är fördelaktigt för vänskapsbildande och (3) aktiviteterna främjar bildandet av vänskap med personer som har liknande intressen (och inte bara etnisk likhet), vilket innebär att barnen lättare finner vänner med annan etnicitet. Liknande resultat är funna i studien av Randall och Bohnert (2012). Deras fokus låg dock på att undersöka huruvida engagemang i sportaktiviteter kan ses som en faktor vilken har effekt på ungdomars psykologiska och sociala utveckling. De fann att detta hade störst effekt på killar och deltagare från låginkomstfamiljer. Dessa barn upplevde ökad förmåga att bilda vänskap tack vare ökad vänskapskompetens, att de blev mer socialt accepterade samt fick minskad depressivitet genom sitt engagemang (ibid.).

Huruvida aktiviteter på fritiden kan ses som en faktor som främjar vänskap är något som Ihrskog (2006) belyst i sin 2,5 år långa studie med tio barn som, vid undersökningens start, var tolv år gamla. I studien gör hon dock skillnad på fritidsaktiviteter och fritidsintressen. I sin studie fann hon inget stöd för att fritidsaktiviteter främjar bildandet av ny vänskap, då respondenterna i studien valde aktiviteter inom vilka de redan kände någon kompis. Aktiviteterna kunde snarare hindra vänskap att utvecklas på grund av den tid aktiviteten upptog. Däremot genererade fritidsintressen nya vänskapsrelationer. Fritidsintressen innefattade att göra något tillsammans, vad spelade ingen roll. Vidare redogör hon för att vuxna till stor del styrde barns villkor för upprättandet av relationer, bland annat genom vilka vänner de tilläts vara med, vilka aktiviteter de uppmuntrades vara med på och vilka fritidsintressen de tilläts utöva (ibid.).

Andra interventioner som visat sig verksamma för att vänskap ska bildas är att äta frukost på skolan samt att närvara på klubbar efter skolan. Motsvarigheten till en klubb efter skolan tolkar vi ur en svensk kontext som närvaro på fritidshem. Detta framkommer i Defeyter, Graham och Russos (2015) longitudinella studie gjord på åtta lågstadieskolor i England. De undersökte huruvida närvaro vid frukostservering på skolan och närvaro på klubbar dit barnen gick efter skolan hade en inverkan på barns vänskap och erfarenhet av utsatthet av jämnåriga. Resultaten visar att närvaron underlättade barns vänskapsrelationer över tid och att den var associerad med en minskad utsatthet av jämnåriga över tid.

Ytterligare studier har gjorts som undersökt om barns interaktioner online utgör faktorer som främjar bildandet av barns vänskapsrelationer. Koutamanis, Vossen, Peter och

Valkenburg (2013) undersökte huruvida direktmeddelanden påverkar ungdomars förmåga att initiera offline-vänskap, det vill säga vänskap där barn ses öga mot öga. Undersökningen bestod av tre mätningar som gjordes bland 690 holländska barn som var tio till sjutton år gamla. Resultatet visar att barnens användning av direktmeddelanden ökade deras förmåga att inleda offline-vänskap över tid. Eklund och Roman (2017) gjorde en liknande studie i Sverige men inriktade sig på spelintresserade barns förutsättningar att bilda vänskap offline, i det fallet på skolan. Barnen var mellan 16 och 18 år. Resultatet visar att gemensamt spelintresse ökade chanserna för att vänskap skulle bildas. Detta stärkte författarnas hypotes att människor söker vänner bland sådana som de själva kan identifiera sig med.

Analys

De sex studierna som presenterats ovan redogör alla för olika faktorer och interventioner, bestående av aktiviteter och engagemang, som visat sig främja bildandet av vänskapsrelationer mellan barn. Åldrarna varierar från sju till arton år, men överlappar varandra i flertalet studier då åldersspannet varit stort. Vid analys av studierna finner vi att den gemensamma nämnaren är frivilligt deltagande i något som barnen finner intressant. En av artiklarnas resultat går även hand i hand med studierna som berört utbildning och undervisning, då just kompetens rörande vänskap varit en bidragande faktor till bildandet av vänskapsrelationer. Detta är studien av Randall och Bohnert (2012), vars resultat beskriver att barnen, genom engagemang i aktiviteter, upplevde ökad förmåga att bilda vänskap just tack vare ökad vänskapskompetens.

Vid analys av studierna utifrån teorin mellangrupskontakt ser vi gemensamma drag där kriterier och processer uppfylls. I studierna av Schaefer et al. (2011), Randall och Bohnert (2012) och Defeyter et al. (2015), vilka redogör för effekten av deltagande i extrainsatta aktiviteter, fritidsintressen och närvaro på frukostservering samt klubbar efter skolan är vår analys att samtliga interventioner och faktorer uppfyller kriteriet att skapa kontakttillfällen som möjliggör för grupper att bli vänner. Aktiviteterna finns även till tack vare auktoriteters stöd och initiativtagande. Vissa aktiviteter innefattar gemensamma mål och samarbete grupperna emellan, men inte alla. Huruvida likvärdig status uppfylls vid dessa kontakttillfällen kan vi inte utsäga endast genom artiklarnas redogörelse. Studierna påvisar dock verksam effekt för vänskapsbildning (med mera). Vi konstaterar därför att samtliga kriterier inte behöver vara uppfyllda för att vänskapsbildning ska

främjas. Något de tre studierna har gemensamt är att de alla innehåller genomtänkta aktiviteter, vilket möjligtvis ökar chansen att kriterierna uppfylls och processer för attitydförändring startas. Rörande processer ser vi att ha möjligheter att delta i aktiviteter kan innebära att individen får kunskap om ut-gruppen eftersom kontakttillfället är upprepat. Individen kan inte heller påverka vilka andra som deltar i aktiviteten och kommer därför troligen träffa andra barn från ut-grupper. Deltagandet kan även innebära en förändring i beteendet, då barnet återigen förväntas inkludera andra. Det är svårt att uttala sig om det skapas känslomässiga band mellan barnen, men möjligheten finns. Den fjärde processen som torde vara aktuell är omvärdering av in-gruppen. Att ungdomarna i studien av Randall och Bohnert (2012) kände att de blivit mer socialt accepterade tyder på att denna process har skett bland barnen.

Vår analys av studierna som berör onlinemötesplatser och fritidsaktiviteter är att de utgör sociala miljöer som möjliggör för grupper att bli vänner. Vissa barn möter troligen även personer de finner likvärdig status med. I flertalet onlinespel finns ett gemensamt mål som förutsätter samarbete grupperna emellan. Om auktoriteter dessutom skulle stödja detta, uppfylls samtliga kriterier för optimal mellangrupskontakt. Resultatet av Eklund och Romans (2017) studie påvisar även, som tidigare nämnt, att gemensamt spelintresse online underlättar vänskapsbildning offline. När det kommer till denna studie är frågan om det sker en interaktion mellan in-grupp och ut-grupp eller om individerna från början utgör samma typ av in-grupp i och med sitt gemensamma spelintresse. Därför är det svårt att säga om onlineinteraktionen bidrar till processen att de verkligen får kunskap om ut-gruppen. Det som däremot sker är ett förändrat beteende, eftersom barnen blir vänner offline, vilket de inte varit innan. Vår analys är även att de knyter känslomässiga band då kontakten är upprepad. I och med oklarheten av vad som utgör in- och ut-gruppen är det även svårt att säga huruvida värderingar skiljer sig mellan de som spelar och om det sker någon omvärdering av in-gruppen.

... genom ekonomiska förutsättningar

Ekonomiska faktorer har visat sig påverka barns vänskapsrelationer. Hjalmarsson och Mood (2015) undersökte om familjens ekonomi är en faktor som påverkar det antal vänskapsrelationer ett barn i familjen har. Studien riktade sig till 5029 stycken 14-åringar samt deras familjer. Resultatet visar att familjens ekonomi påverkade det antal vänner barn har. Ju sämre ekonomi, desto färre vänner. En orsak som anges till detta är att de

ekonomiska förutsättningarna påverkade barns möjligheter att delta i olika aktiviteter, vilka utgör arenor för barn att träffas och bilda vänskapsrelationer. Hjalmarsson och Mood (2015) menar att de negativa effekterna av bristande ekonomiska resurser kan minskas, och bidra till en förbättring av barns sociala integration, om aktiviteter görs tillgängliga för barn från alla ekonomiska bakgrunder genom politiska beslut och insatser.

Analys

I litteratursökningen var studien av Hjalmarsson och Mood (2015) ensam om att undersöka ekonomiska resursers inverkan på vänskapsrelationer. Något den hade gemensamt med flertalet studier var dock att belysa den främjande effekten av deltagande i aktiviteter. Resultatet belyser en viktig aspekt rörande att vänskapsrelationer kan främjas genom att se till att familjers bristande ekonomiska resurser inte hindrar barns deltagande i aktiviteter.

Utifrån teorin mellangruppskontakt är vår analys av detta att interventionen som föreslagits av Hjalmarsson och Mood (2015) skulle vara en insats som bidrar till mer likvärdig status, då barnen kan interagera utifrån likvärdiga förutsättningar. Initiativet kan fattas och genomföras av auktoriteter/lagar och leder till att barn får möjlighet att interagera med varandra i aktiviteter. Detta möjliggör för grupperna att bli vänner. Innehåller aktiviteterna även ett gemensamt mål där samarbete krävs uppfylls samtliga kriterier för optimal mellangruppskontakt. Att endast arbeta för att ekonomiska förutsättningar inte ska hindra barn att delta i aktiviteter startar inga processer mot attitydförändring i sig själv, utan det är mötestillfället som möjliggör för processerna att starta.

5. Diskussion

Nedan sammanfattas studiens huvudsakliga resultat. Därefter diskuteras delar av studieresultatet mer generellt ur ett hälsofrämjande perspektiv. Vi diskuterar även två aspekter rörande aktivitetens utformning. Till sist ges förslag till vidare forskning.

5.1 Resultatsammanfattning

Tidigare forskning har belyst vikten av att främja barns vänskapsrelationer. I denna studie undersöktes därför vad som anses främja bildandet av vänskapsrelationer mellan barn och hur det kan bidra till förändring av barns attityder och fördomar. Detta undersöktes genom en integrativ litteraturstudie. 11 artiklar inkluderades i studiens resultat vilka alla redogjorde för påverkbara faktorer eller verksamma interventioner. Detta efterforskades då det bidrar med kunskap gällande hur vänskapsrelationer kan främjas. De påverkbara faktorerna och verksamma interventionerna kunde delas upp i två teman. Dessa var: *lär barn hur man gör* samt *för barn samman*. Artiklarna ger exempel på hur "lärdomen" och "sammanförandet" kan göras på olika sätt i former av *utbildning och undervisning, att vuxna visar vägen, aktiviteter och engagemang* samt *ekonomiska förutsättningar*. Resultatet har bidragit med en sammanställning för vad som anses främja bildandet av vänskapsrelationer mellan barn. I vår analys framkom att faktorerna och interventionerna kan bidra till en förändring av attityder och fördomar då de uppfyller kriterier och processer som ligger till grund för optimal mellangrupskontakt och attitydförändring. Samtliga kriterier behöver dock inte uppfyllas för att vänskapsbildningen mellan barn ändå ska främjas.

5.2 Resultatdiskussion

Studiens resultat visar på ett brett underlag av påverkbara faktorer och verksamma interventioner som främjar barns möjligheter att bilda vänskapsrelationer. En gemensam nämnare i artiklarna är den viktiga roll föräldrar, och andra vuxna i barnets nätverk, har i främjandet av vänskapsrelationer mellan barn. Det är föräldrar eller andra viktiga vuxna som utgör det sociala stödet, som står för undervisningen och möjliggör för barnen att delta i aktiviteter och arrangemang. Föräldrars ekonomiska förutsättningar och socioekonomiska situation påverkar barns attityd mot vänskapsrelationer mellan in- och ut-grupper. Detta sammantaget talar för vuxnas, och kanske speciellt föräldrars, stora inflytande på barns möjligheter till att bilda vänskapsrelationer.

Goldberg (2010) gör en liknelse av främjande och förebyggande insatser med bekämpning av myggor. Han belyser att mygg-problemet inte försvinner om arbetet endast riktar sig mot att jaga myggor, utan verklig skillnad gör det arbete som riktar sig på grunden till problemet, träskan. Ett sätt att tolka detta är att det vore effektivt om det främjande arbetet riktades mot föräldrar. Detta eftersom föräldrar i sin tur har möjlighet att verka främjande för de flesta av faktorerna och interventionerna som artiklarna redogjort för. Vi ser en risk med att socionomer ofta kommer i kontakt med föräldrar och barn när de redan har problem, exempelvis via socialtjänst och öppenvårdsinsatser men även inom elevhälsan. Arbetet är då inte hälsofrämjande och går då att likna vid att jaga mygga för mygga. Vi menar därför att ett sätt att "dränera träskan" är att prioritera insatser som når fler barns föräldrar. Ett exempel på det är att en skolkurator skulle kunna prioritera föräldraträffar och andra aktiviteter som inspirerar, uppmuntrar och undervisar föräldrar rörande deras möjligheter att verka främjande för barns vänskapsrelationer, oavsett om deras barn har uttalade problem med vänner eller inte. Effekten av en sådan insats vore intressant att studera vidare.

En studie visade att 45 minuters utbildning av lägerpersonal ledde till att barn på lägret lättare bildade vänskapsrelationer. En av de saker de fick lära sig var olika sätt att underlätta för barnen att skapa vänner på lagrets första dag (Gillard & Roark, 2017). Detta vore intressant att applicera i andra kontexter, såsom i skolan. Vad skulle hända om lärare fick 45 minuter undervisning om hur de kan underlätta för barn att bilda vänskapsrelationer under sin första dag i en ny klass? Att erbjuda sådana utbildningstillfällen är något vi menar att en socionom skulle kunna göra.

Studiens resultat visar även tydligt att aktiviteter av olika slag är främjande för barns möjligheter att bilda vänskapsrelationer (Schaefer et al., 2011; Randall & Bohnert, 2012). De bidrar med att barn förs samman och de utgör en plattform som möjliggör för barnen att bli vänner. Att aktiviteter är gynnsamma för barns hälsa och välmående är vida känt. Idag uppmuntras barn att engagera sig i fritidsaktiviteter. Staten bidrar med pengar till idrottsklubbar. Skolor prioriterar idrott, elevens val och temadagar. Kommuner satsar på fritidsanläggningar och kulturskolor och så vidare. Utifrån studiens resultat finner vi dock två aspekter som är intressanta att diskutera i relation till detta. Dessa är *valfrihetens påverkan*, som är en central del i studien av Schaefer et al. (2011) och Ihrskog (2006),

samt att aktiviteterna visade sig gynna vänskapsrelationer så länge de innefattade ett *måttligt engagemang*, vilket framgår i studien av Randall och Bohnert (2012).

Vi frågar oss om det stora utbudet av aktiviteter som finns i samhället erbjuds på ett sätt som är främjande för vänskapsbildande. Möjligtvis är det så att aktiviteter som skolan kan tycka går i linje med idén om “aktiviteter som är främjande” inte är verksamma då de inte är frivilliga. Valet att inte delta finns inte. När det kommer till att engagera sig i fritidsaktiviteter ser vi även risken att det måttliga engagemanget, i kombination med den fria viljan att delta, kan äventyras. Detta då höga krav ställs på närvaro och engagemang för att nå framgång inom aktiviteten samt att en aktivitet kan innebära engagemang flera kvällar/morgnar i veckan samt på helger. När stora delar av barns tid går åt till schemalagda aktiviteter (på skola och fritid), hämmas möjligheten att delta när lusten faller på eller orken finns (jmf Ihrskog, 2006). Vår slutsats av det är att fritidsaktiviteter som erbjuds barn skulle kunna göras mindre krävande och tidskrävande för att på så sätt mer verksamt främja bildandet av vänskapsrelationer barn emellan, vilket kan bidra till att öka deras välbefinnande.

Frivilligheten att delta i aktiviteter skulle också kunna vara en nackdel. Barn som har ett behov av att bilda vänskapsrelationer, men som inte känner sig bekväma i den sociala situationen som en ny aktivitet kan innebära, kan välja att inte delta i någon av de frivilliga aktiviteterna och därmed gå miste om möjligheten att få nya vänner. I sådana fall skulle en annan av interventionerna kunna användas, så som lektioner som leds av en socialarbetare (Sheppard & Clibbens, 2015) eller genom att utbilda vuxna i barnets närhet som i sin tur kan öka barnets tilltro till sin egen sociala kompetens (Gillard & Roark, 2017). Alla interventioner och faktorer kan alltså inte sägas vara verksamma på alla barn. Att studierna gjorts på vissa specifika åldrar innebär även att möjligheten att generalisera interventionernas och faktorernas positiva effekt till andra åldrar begränsas.

5.3 Metoddiskussion

Denna studies forskningsfråga hade kunnat besvaras med hjälp av en annan forskningsmetod och design. Ett alternativ hade, som tidigare nämnts, kunnat vara med hjälp av intervjuer eller experiment. En nackdel med det hade varit att en sådan metod inte skapat den översiktliga bild av fenomenet som en litteraturöversikt gör. Genom att sammanställa forskning genom en integrativ litteraturstudie, inom vilken vi kunde

inkludera såväl kvantitativa som kvalitativa studier, möjliggjorde det för oss att belysa ett bredare perspektiv som vi tidigare nämnt. En svaghet med att göra en litteraturstudie är att resultatet till stor del präglas av de sökord och inkluderings- samt exkluderingskriterier som forskaren beslutar om. Dessa avgör en del av studiens validitet och reliabilitet. En möjlighet är att vi genom vårt val av sökord samt inkluderings- och exkluderingskriterier kan ha missat relevant forskning som skulle kunnat berika studiens resultat. För att optimera sökord och kriterier beslutades dessa i samråd med en bibliotekarie och uppsatshandledaren. Sökprocessen som inom den integrativa litteraturstudien består av flera, i vårt fall två, sökstrategier minskar risken för att missa relevant forskning. Att de relevanta artiklar som vi hittade i vår första sökstrategi, sånär som två stycken, återfanns i den andra sökningen talar för att sökningen i denna studie var omfattande. Att urvalet skett systematiskt, så lite påverkat som möjligt av oss forskare, är av vikt i en litteraturstudie. Vår strategi vid bedömningarna av artiklarna har underlättat ett systematiskt urval av empiri. Genom att kräva att data skulle vara granskad fick vi hjälp att bedöma dess kvalitet och trovärdighet.

Valet av teoretiskt perspektiv har också påverkat studiens resultat och framförallt analys. Att teorin mellangruppskontakt valdes som teoretisk utgångspunkt har påverkat vilka frågor vi ställt till empirin. Teorins begrepp har även präglat analysens struktur. Ett annat val av teori hade resulterat i att andra frågor blivit ställda och således givit andra svar. Teorin mellangruppskontakt är främst en psykologisk teori men på grund av att den berör hur vänskapsrelationer mellan grupper kan främjas, vilket är i linje med denna studies syfte, ansågs den kunna bidra till att berika studiens resultat. Den gjorde att det blev möjligt att analysera på vilket sätt de olika faktorerna och interventionerna potentiellt kan bidra till en attitydförändring, genom att belysa vilka kriterier och processer som var aktuella.

5.4 Förslag till vidare forskning

Genom studiens litteratursökning fann vi 11 artiklar som på ett eller annat sätt undersökt påverkbara faktorer och verksamma interventioner rörande hur vänskapsrelationer mellan barn kan främjas. Flertalet studier hade dock fokus på fler aspekter än enbart vänskapsbildande, såsom psykisk hälsa i stort, barns identitetsprocess och sociala utveckling, och majoriteten har gjorts utanför en svensk kontext. Vi ser därför potential till att studera detta ämne vidare inom en svensk kontext, med ett renodlat fokus på vad

som främjar barns möjligheter att bilda vänskapsrelationer med andra barn. Vårt förslag till vidare forskning är, som tidigare nämndes, att undersöka effekten av interventioner som riktar sig till exempelvis samtliga föräldrar på skolor. Effekten av att utbilda lärare rörande hur de kan hjälpa barn att bilda vänskapsrelationer i en ny klass är ytterligare ett förslag till vidare forskning.

Referenser

Alexander, S., Brown, N., Farmer, K., Fraser-Smith, J., McClatchey, K., McKeown, V., Sangster, A., Shaver, I., & Templeton, J. (2015). Gathering the views of children and young people to inform practice in a psychological service. *Support for Learning*, 29(4), 359-369. doi:10.1111/1467-9604.12066

Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Cambridge, MA: Addison-Wesley.

Attityd (2019, 2 juni). I Nationalencyklopedin. Hämtad 2019-06-02 från <https://www-ne-se.eu1.proxy.openathens.net/uppslagsverk/ordbok/svensk/attityd>

Bergh, D., Hagquist, C., & Starrin, B. (2010). Social relations in school and psychosomatic health among Swedish adolescents — the role of academic orientation. *European Journal of Public Health*. 21(6):699-704. Hämtad från: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=20&sid=b2537758-11ce-410f-92f2-5c62af2a10a6%40sdc-vsessmgr02&bdata=JkF1dGhUeXBIPXNoaWImbGFuZz1zdiZzaXRIPWVkcylsaXZl#AN=edsswe.oai.DiVA.org.kau.7414&db=edsswe>

Booth, A., Sutton, A., & Papaioannou, D. (2016). *Systematic approaches to a successful literature review*. London: Sage Publications.

BRIS (2018). *Alla barn har rätt att må bra: Hur ska vi se till att det blir så?* Från <https://www.bris.se/globalassets/om-bris/bris-rapport-2018/bris-arsrapport-2017-for-barn.pdf>

Dahlgren, G., & Whitehead, M. (2007). *European strategies for tackling social inequities in health: Levelling up Part 2*. (Studies on social and economic determinants of population health, 3). Copenhagen: WHO Regional Office for Europe. Från http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0018/103824/E89384.pdf

Defeyter, M. A., Graham, P. L., & Russo, R. (2015). More than just a meal: Breakfast club attendance and children's social relationships. *Nutrition Bulletin*, 35(3), 245-253. doi:10.1111/j.1467-3010.2010.01843.x

Eklund, L., & Roman, S. (2017). Do adolescent gamers make friends offline? Identity and friendship formation in school. *Computers in Human Behavior*, 73, 284-289. doi:10.1016/j.chb.2017.03.035

FN (1989). *Barnkonventionen*. Hämtad från: <https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/konventionstexten/>

Forsberg, C., & Wengström, Y. (2015). *Att göra systematiska litteraturstudier: värdering, analys och presentation av omvårdnadsforskning*. Stockholm: Natur & Kultur

Friberg, F. (2017). Att göra en litteraturoversikt. I F. Friberg (Red.), *Dags för uppsats* (s. 141-152). Lund: Studentlitteratur

Fördom (2019, 2 juni). I Nationalencyklopedin. Hämtad 2019-06-02 från <https://www-ne-se.eu1.proxy.openathens.net/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/fordom>

Gillard, A., & Roark, M. F. (2017). Does Staff Training on Camper Friendship Skills Make a Difference to Campers With Serious Illness? *Journal of Park & Recreation Administration*, 35(4), 1-12. doi:10.18666/JPRA-2017-V35-I4-8004

Goldberg, T. (2010). *Hur blir man narkoman och hur hindrar vi det?* Solna: Academic Publishing of Sweden.

Hjalmarsson, S., & Mood, C. (2015). Do poorer youth have fewer friends? The role of household and child economic resources in adolescent school-class friendships. *Children & Youth Services Review*, 57(2015), 201-211. doi:10.1016/j.childyouth.2015.08.013

IFSW (2014). *Global definition of social work*. 03-05-2019, från ISFW
<https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>

Ihrskog, M. (2006). *Kompisar och kamrater: Barns och ungas villkor för relationsskapande i vardagen*. (Doktorsavhandling, Växjö Universitet, Göteborg). Hämtad från: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:206823/FULLTEXT01.pdf>

Johansson, B., Flygare, E., & Hellfeldt, K. (2017). *Godkänd eller icke godkänd?: en studie om hur erfarenheter av mobbning, skolk och socialt umgänge inverkar på elevers skolprestationer* (Working Papers and Reports, 10). Örebro: Örebro universitet. Från: <http://oru.diva-portal.org/smash/get/diva2:1162652/FULLTEXT01.pdf>

Katz, I. (1991). Gordon Allport's "The Nature of Prejudice". *Political Psychology, Vol. 12, No.1, 1991*, s. 125-157. Hämtad från: https://www.jstor.org/stable/3791349?read-now=1&seq=1#metadata_info_tab_contents

Koegel, R. L., Werner, G. A., Vismara, L. A., & Koegel, L. K. (2005). The Effectiveness of Contextually Supported Play Date Interactions between Children with Autism and Typically Developing Peers. *Research & Practice for Persons with Severe Disabilities, 30*(2), 93–102. doi: doi.org/10.2511/rpsd.30.2.93

Kostenius, C., & Öhrling, K. (2008). 'Friendship is like an extra parachute': reflections on the way schoolchildren share their lived experiences of well-being through drawings. *Reflective Practice, 9*(1), 23–35. doi:[10.1080/14623940701816634](https://doi.org/10.1080/14623940701816634)

Koutamanis, M., Vossen, H. G. M., Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2013). Practice makes perfect: The longitudinal effect of adolescents' instant messaging on their ability to initiate offline friendships. *Computers in Human Behavior, 29*(6), 2265-2272. doi:[10.1016/j.chb.2013.04.033](https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.04.033)

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lezhnieva, N., Fredriksen, P. M., & Bekkhus, M. (2018). Peer relationships and quality of life in 11–12-year-old children: The Health Oriented Pedagogical Project (HOPP). *Scandinavian journal of public health*, 46(21), 74-81. doi:10.1177/1403494818767788

Maio, G. R., & Haddock, G. (2015). *The Psychology of Attitudes & Attitude Change*. (2nd Ed.). London: SAGE Publications.

OECD (2017). *PISA 2015 Results (Volume III): Students' Well-Being*, PISA, OECD Publishing, Paris. Hämtad från: <https://www.oecd.org/pisa/PISA-2015-Results-Students-Well-being-Volume-III-Overview.pdf>

Pascarella, P. (1997). Bad Attitude Wins No Friends. *American management association*, 86(6), s. 46-48.

Pettigrew, F. T. (1998). Intergroup contact theory. *Annu. Rev. Psychol*, 49 (February 1998), s. 65-85. doi:10.1146/annurev.psych.49.1.65

Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2005). Allport's Intergroup Contact Hypothesis: Its history and influence. I J. F. Dovidio, P. Glick & L. A. Rudman (Red.) , *On the Nature of Prejudice - Fifty Years after Allport*. (1:a upplaga, s. 262-277). Blackwell Publishing Ltd.

Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(5), 751–783. doi:10.1037/0022-3514.90.5.751.

Randall, E.T., & Bohnert, A. M. (2012). Understanding Threshold Effects of Organized Activity Involvement in Adolescents: Sex and Family Income as Moderators. *Journal of Adolescence*, 35(1), 107-118. doi:10.1016/j.adolescence.2011.05.004

Schaefer, D. R., Simpkins, S. D., Vest, A. E., & Price, C. D. (2011). The contribution of extracurricular activities to adolescent friendships: New insights through social network analysis. *Developmental Psychology*, 47(4), 1141-1152. doi:10.1037/a0024091

SFS 1949:381. Föräldrabalk. Stockholm: Socialdepartementet

SFS 2001:453. Socialtjänstlag. Stockholm: Socialdepartementet.

SFS 2010:800. Skollag. Stockholm: Socialdepartementet.

Sheppard, M., & Clibbens, J. (2015). Preventive therapy and resilience promotion: an evaluation of social work led skills development group work. *Child and Family Social Work*, 20(3), 288–299. doi:10.1111/cfs.12077

Skolverket & Socialstyrelsen (2016). *Vägledning för elevhälsan*. Hämtad: 03-05-2017 från Socialstyrelsen <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20394/2016-11-4.pdf>

Smith, S., Maas, I., & van Tubergen, F. (2015). Parental Influence on Friendships Between Native and Immigrant Adolescents. *Journal of Research on Adolescence (Wiley-Blackwell)*, 25(3), 580-591. doi:10.1111/jora.12149

Sohlberg, P., & Sohlberg, B-M. (2013). *Kunskapens former, vetenskapsteori och forskningsmetod*. Stockholm: Liber.

SOU 1997:8. *Röster om barns och ungdomars psykiska hälsa*. Stockholm: Socialdepartementet. Hämtad från: <https://data.kb.se/datasets/2015/02/sou/1997/000806589%2C1%2Cp%2C1.pdf> [2019-03-14]

Svensson, P. (2015). Teorins roll i kvalitativ forskning. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 208-219). Malmö: Liber

Svensson, P., & Ahrne, G. (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 17-31). Malmö: Liber

Ueno, K. (2005). The effects of friendship networks on adolescent depressive symptoms. *Social Science Research* 2005, 34(3), 484-510. doi:10.1016/j.ssresearch.2004.03.002

Vetenskapsrådet (2017). God forskningssed. Hämtad från: https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf (2019-04-22)

Wang, C., Williams, K. E., Shahaieian, A., & Harrison, L. J. (2017). Early Predictors of Escalating Internalizing Problems Across Middle Childhood. *School Psychology Quarterly*, 33(2), 200-212. doi:10.1037/spq0000218

Whittemore, R., & Knafl, K. (2005). The integrative review: updated methodology. *Journal of Advanced Nursing*, 55(5), ss. 546-553. Doi:10.1111/j.1365-2648.2005.03621.x

Bilaga 1

Detaljerad redogörelse för litteratursökning

Som första steg och strategi i litteratursökningen gjordes ändamålsenliga urval (purposive sampling) av artiklar utifrån fria sökningar i databaserna Discovery, ERIC, SocIndex och PsycINFO. Artiklar av relevans för studiens syfte och frågeställningar antecknades och nyckelord noterades. Detta för att sätta oss väl in i forskningsfältet. Målet var sedan att få till stånd en sökning som innefattade så många artiklar som möjligt av de artiklar som antecknats, samt att genomföra en sökning som varken var för begränsad eller för vid. Det förstnämnda för att inte missa relevanta artiklar och det sistnämnda med tanke på tidsbegränsningen. Steg två, vilket utgjorde den andra sökstrategin, utgjordes av en litteratursökning som genomfördes i Discovery, vilket är en övergripande sökfunktion som täcker 158 databaser. Sökningen gjordes mellan datumen 2019-04-04 och 2019-04-12. Sökord vi fann relevanta att kombinera var (1) ord som berörde vänskap, (2) ord som ringade in vår målgrupp, det vill säga barn upp till 18 år och (3) ord som syftade till att främja eller påverka. Vi använde oss sedan av "Boolean logic" eller "Boolean operators" för att precisera vad vi önskade finna. Detta är ord som AND, OR och NOT. AND begränsar sökningen då det kräver att ytterligare ett ord finns i samma sökning som föregående ord. OR vidgar möjligheten till sökträffar då endast något av orden som följer efter OR behöver finnas med i texten och NOT kan precisera vad det inte är man söker (Booth, Sutton & Papaioannou, 2016). Vi lade även till en asterisk (*) efter våra sökord vilket signalerar att olika ändelser är välkomna. En sökning på child* innebär exempelvis att träffar på orden children och childish med mera inkluderas.

Så här kombinerade vi våra sökord: friendship* AND child* OR adolescent* AND promote* OR affect* OR impact* OR influence*. Vi valde även att dessa sökord skulle finnas i artiklarnas abstrakt och att artiklarna skulle finnas under ämnet friendship. Artiklarna skulle vara publicerade mellan 1989-01-01 och 2019-04-04 samt vara skrivna på svenska eller engelska. Sökningen gav dock ingen träff på svenska.

Denna sökning gav oss 1933 träffar. Utav dessa var 916 stycken duplikater som sorterades bort av Discovery när vi nått den sista sidan, vilket slutade på artikel 1017. Dessa artiklar beslutade vi oss för att gå igenom på titelnivå, det vill säga att granska titelns relevans. I denna process exkluderade vi 799 artiklar och 218 artiklar inkluderades. De 218 artiklarna

granskade vi på abstraktnivå, det vill säga genom att läsa dess abstrakt och utifrån det avgöra artikelns relevans för studien samt om de skulle inkluderas eller exkluderas. I denna gallring exkluderade vi artiklar om de (1) inte på något sätt studerat hur vänskap kan främjas och (2) om det var en översikt och således inte redogjorde för metoder med mera bakom de redovisade resultaten. Av de 218 artiklarna exkluderades 166 stycken på dessa grunder och 52 artiklar inkluderades. De 52 artiklarna granskades sedan på fulltextnivå. Detta innebär att vi granskade hela artikeln, bedömde dess relevans, tillförlitlighet, generaliserbarhet, etik, metodologisk/teoretisk validitet samt datas relevans. Av de 52 artiklarna exkluderades 43 stycken och således kvarstod 9 artiklar som fick utgöra studiens empiri.

Av de 9 inkluderade artiklarna kvarstod två stycken artiklar från vår första sökstrategi. Dessa var studierna av Sheppard och Clibbens (2015) samt Ihrskog (2006). Dessa saknade något av följande ord i sitt abstrakt: affect, impact, influence, promote.

Referenser

Booth, A., Sutton, A., & Papaioannou, D. (2016). *Systematic approaches to a successful literature review*. London: Sage Publications.

Ihrskog, M. (2006). *Kompisar och kamrater: Barns och ungas villkor för relationsskapande i vardagen*. (Doktorsavhandling, Växjö Universitet, Göteborg). Hämtad från: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:206823/FULLTEXT01.pdf>

Sheppard, M., & Clibbens, J. (2015). Preventive therapy and resilience promotion: an evaluation of social work led skills development group work. *Child and Family Social Work*, 20(3), 288–299. doi:10.1111/cfs.12077